

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHAANY-ZSINAGOGA.HU

Dr. Frölich Róbert és Nádel Tamás köszöntője (2. oldal)
A Dohány körzet nagyünnepi imarendje (16. oldal)

Főrabbinok az ünnepekről (8-9. oldal)
Az 5780. zsinagógai év naptára (7. és 10. oldal)

לשנה טובה תכתבו

Kedves Barátaink!

„Miképp a pásztor vezérli nyáját, átbocsátva őket botja alatt, Te úgy viszel át, számlálsz meg és veszel számba minden élő lelket.”

A zsidó nagyünnepi liturgia talán legszemléletesebb szavai ezek. Évről-évre elvonul minden teremtmény I.ten előtt. E napokban a mindenség Ura megítél bennünket, a Föld valamennyi lakosát, s mi, az ítélet szó hallatán megrendült lélekkel, a jövő titkaitól félve várjuk, hogy felemeli-e I.ten a botját, s átenged-e bennünket egy új, teljes esztendőre?

Ő a pásztor, s mi a nyáj. Nem vagyunk egyformák, miként nincs két teljesen azonos teremtmény a föld kerekén. Vagyunk jók s ugyanakkor rosszak, teljesek és a tökéletestől igen messze lévők. Egyszerre vagyunk feketék és fehérek. Mi magunk sem fogjuk fel olykor, melyik oldalunk a meghatározó. A Pásztor azonban tudja, mi dominál a bensőnkben. A felémelt bot nem a lelkek számát, hanem az intenciók mennyiségét hivatott számba venni.

Vizsgálja a szíveket az Ítélet napján.

Feltételezzük, hogy I.ten, akár csak az ember, másokban keresi a hibát, nem tart önvizsgálatot. Pedig az Ő útjai nem emberi utak, mércéje nem a mi mércénk. Ő e napokat saját maga vizsgálatával kezdi.

Mi a fiai vagyunk. Akárcsak minden szülő gyermekéhez, I.ten szeretettel fordul felénk, s ha megtapasztaljuk is szigorát életünk egyes szakaszaiban, tudnunk kell, hogy szeretete sosem múlik el.

Midőn vizsgálni kezdi a szíveket, először sajátját figyeli meg. Lehet, hogy bűneinkért büntetés járna, lehet, hogy felgerjedt az elmúlt esztendőben haragja. Érzi a haragot. De mikor mélyebben pillant önnön szívébe, más, erősebb érzelmekre figyel fel. Érzi, hogy szeret bennünket, hogy gyermekeinek javát és jobb életét kívánja. E soha el nem múló szeretet irgalomra sarkallja a mindenség Urát. E szeretet jegyében miénk a reménység, hogy

felemelkedik a bot, az irgalom felülmúlja a haragot, s miénk lesz egy teljes esztendő.

I.ten figyelmezteti Káint: „...az ajtó előtt hever a bűn, reád vágyakozik, de te uralkodj rajta!”. Akarjuk-e vagy sem, de tudjuk, hogy nem mindig tudtunk uralkodni a bűnön. Lehet, hogy nem is tudtuk, hogy bűn. Lehet, hogy a körülmények nyomására tettük. Mindig van indok, miért nem tiszta a lelkiismeretünk. Most van itt az alkalom, hogy megtisztítsuk lelkünket, következő évünket. Nem kell hozzá sok: „ész. erő, s oly szent akarat”. Ha megvan, I.ten látni fogja bennünk.

E napon született a világ. Rajs Hásónó az emberiség születésének napja, s mi ajándékot várunk. Tudjuk, hogy nem érdemlünk meg, tudjuk, hogy több bennünk a rossz, mégis bizakodunk.

Jajm Kippurkor 25 órás böjttel, önsanyargatással próbáljuk elháritani fejünk felől I.ten súlyos ítéletét. Mikor Jajm Kippur végeztével felharsan a sófár, hisszük és bizzuk, hogy a legnagyobb ajándékot kapjuk, amit csak I.ten adhat nekünk: egy teljes évnyi életet, lehetőséget, hogy jobb váljunk, esélyt, hogy boldogok legyünk és azzá tegyünk másokat, bizonyosságot, hogy I.ten még mindig szereti gyermekeit.

Ezt a szeretetet, ezt a több ezer éves köteléket hívjuk segítségül, mikor kérjük: írjon be valamennyiönket a jó élet könyvébe!

Dr. Frölich Róbert
Főrabbi

2019-5780

Ismét idősebbek lettünk egy évvel – természetesen, kivéve a hölgyeket. Szeretett Zsinagógánk se fiatalodott, szeptember 6-án volt avatásának 160. évfordulója.

Sajnos megint kevesebben lettünk. Elment Faragó Rudolfné, körzetünk tagja, s elment számos holokausztot túlélő. És elment Heller Ágnes, Ungvári Tamás, legutóbb, alig másfél hete pedig Konrád György.

Nekünk megmaradtaknak kell tovább vinnünk a magyar zsidóság ügyét. Szeretnénk, ha minél többen jönnének közénk. Reggeli és esti imánkon kívül igyekszünk minél több közös programot szervezni. Minden héten van rabbi előadás, felnőtt oktatás Talmud-Tóránkban. Nagy ünnepeinket műsorokkal és közös vacsorákkal tesszük még emlékezetesebbé. Szédel esti és újévi vacsoránkon majd 200-an vettek részt. De rendszeresek péntek esti vacsoráink és szombati ebédeink is.

Nagyünnepek után újra indul Kulturális Páholyunk, és filmklubot is szeretnénk indítani elsősorban zsidó tárgyú filmekkel.

Szoros kapcsolatot ápolunk a Scheiber Sándor iskolával, amely ebben az évben is a Dohány Zsinagógában tartotta az évzáróját és nemrég a 100. évnyitóját.

Szeretnénk minden korosztály számára vonzóvá tenni körzetünket, várunk mindenkit. Ezért is szívesen vennénk, ha tagjaink elmondanák, milyen programokat

szeretnénk, mivel tudnánk nekik örömet szerezni.

Fentiekből is látszik, hogy a rendszeres imádkozáson kívül milyen színes és sokrétű a Dohány körzet élete. Programjainkról a következő felületeken tájékozódhat, illetve adunk hírt: a körzet lapja, a Pesti Sólet, a www.dohany-zsinagoga.hu, a Dohány facebook oldala, a Dohány körzet hírlevele, s tavaly óta a JewPS telefonos applikáció.

Szeretettel várjuk azokat is, akik eddig még nem jártak hozzánk, ha eljönnek, biztos jól fogják magukat érezni.

Bízom benne, hogy növekszik tagjaink száma. Ennek reményében kívánunk mindenkinek sikereiben gazdag boldog újesztendőt.

Lösonó Tajvo Tikuszevu!

Nádel Tamás
Dohány utcai körzet elnöke

I M A R E N D

Hétköznap: 7:30-kor kezdünk reggel, az **esti ima** időpontja **vasárnaptól** 18:00 óra, helyszín a Talmud-Tórában. Az esti ima előtt fél órával, sakk, kártya, kávé és tea várja híveinket!

Péntek esti ima: 18:00-kor a **Dohány Templomban**.

Szombat reggeli ima a **Dohány Templomban:** Sachrisz: 9:30

Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor, esti ima: 18:00-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti keddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

október 5.	18:00	október 12.	17:45
október 19.	17:30	október 26.	17:20

Négy kedd – négy rabbi

A fenti címmel indult előadássorozat szeptember 3-án a Dohány körzet Talmud-Tórájában. Keddenként – jövő hónapban, az ünnepek miatt csütörtökönként – négy rabbi ad/ott tanítást a Tóráról, vallásról és sok-sok érdekességről a zsidóság kapcsán. Aki nem tudott személyesen is megjelenni, az a Dohány körzet Facebook oldalán élőben követhette Zeév Paskeszt, Darvas Istvánt, Frölich Róbertet, illetve Markovics Zsoltot. Kicsit szemezgetünk az előadásokból, melyeket utólag is teljes egészében megnézhetnek az említett Facebook oldalon.

Első alkalommal, **Zeév Paskesz** többek közt a Teremtésről beszélt. Azt tudtuk, hogy a Tóra úgy kezdődik „Brésit”. Az már vélhetően a többségnek újdonságot jelentett, hogy vendégünk elmondta, a szajfer nem a „bét” betűvel kezd, hanem a felette lévő kis fordított felkiáltójel-szerűvel. Ez Báál Sém Tov magyarázata szerint azért van így, mert a Tóra tökéletes, ám a legnagyobb tudásaink ismerete is csak azzal a kis ponttal ér fel.

Zeév Paskesz

Nem sokkal lapunk megjelenését követően jön a tíz bűnbánó nap, így aktuális a megtérés fontossága. Az Autonóm Izraelita Hitközség főtitkára, aki nem mellékesen rabbi és szajfer is, elmondta, az Ö.való annyi időt ad, hogy az ember jóvátehesse a bűneit – mert mindenhol van megtérés. Ha valaki azt mondja, ameddig eljutottam onnan nincs visszatérés – ez a gondolat súlyosabb, mint bármely bűn.

I.ten, amikor már minden kész volt, s lehetett használni a világot, a hatodik napon teremtette az embert. Ebben (is) van egy kettőség. Az ember mondhatja, minden miattam lett teremtvé. Ha viszont túl nagy akar lenni, akkor arra ott a válasz: kicsit szerényebben, hiszen még a kis legyet is előbb teremtette az Ö.való!

Arról mindenki hallott, hogy az első emberpár egy parancsolatot kapott, nem ehetett a jó és a rossz tudás fájáról. Ez volt pénteken – ha várnak sábeszig, ehettek volna... Talán meglepő, de nem Éva, hanem Ádám tehet mindenről. Ádám ugyanis Évának azt mondta, nem csak enni, de hozzáérni sem szabad. Ádám szigorított és ezt használta ki a kígyó. Évát nekilökte a fának, s közölte, látod, semmi bajod nem történt, tehát ehetsz is róla. A többi már ismert. Ezért nem szabad szigorítani a törvényt, azt csak a nagyon bölcsek tehetik meg.

Ádám még személyesen ismerte az Ö.valót. A Noéig tartó – nem túl sikeres – tíz generáció már távol került Tőle. Mi pedig már egész messze vagyunk...

Másodjára **Darvas István** segítségével, Mózes tanítványával, Józsuával ismerkedtünk, aki az Egyiptomból való kivonulás előtt 42 évvel, 2406-ban született, s rá várt I.ten és Mózes által kiadott feladat, hogy a zsidó néppel birtokba

vegye az országot.

Bár Mózes szerette volna, hogy valamelyik fia legyen az utód, de az Ö.való Józsuát jelölte ki. Salamon azt mondja (ere): aki őrzi a fügefát, az egyen a gyümölcséből. Józsuá pedig gyerekkorától ott volt Mózes sátrában és tanult. Tanulta a Tórárt, s azt, miként kell vezetni a zsidó népet.

A Rabbiképző főbbijája elmondta, Józsuá sem volt tökéletes. Akadt egy pillanat, amikor azt hitte, ő már mindent tud. Mózes a halála előtt felajánlotta, hogy megkérdezheti, amit esetleg nem tud. Józsuá nem kérdezett, hanem azt válaszolta: mindig Veled voltam, nem mozdultam mellőled. Rögtön elfelejtett 300 halachát és 700 bizonytalanság jött elő. Tanult ebből, majd teljesítette a roppant nehéz feladatát, s kiérdemelte a zsidók megbecsülését.

Végül 2516-ban, 110 évesen távozott az élők közül. Halála évfordulóján, niszán 6-án mai napig sok helyen emlékeznek meg róla.

Főbbink, **dr. Frölich Róbert** a halacháról (is) beszélt. A halacha – tömören a vallási törvények. Az is... de nem csak az! A halacha szó maga azt jelenti járás, menés. Miért ez a vallási törvénykezés neve? Azért, mert a halacha nem egy stabil fogalom. Nem olyan, mint a római jog, amely

némi módosításokkal ugyanazok az elvek mentén működik napjainkban is. A halacha állandóan mozgásban lévő, fejlődő jogrendszer, életünk minden szakaszát átszövi.

Elsődleges jogforrás a Tóra, Mózes öt könyve. Szináj hegyén két Tórárt kaptunk, az Írott Tant, illetve a Szóbeli Tant. Mindkettőt egy időben adta át az Ö.való Mózesnek. Az elsőt nem lehet változtatni. Míg a Szóbeli Tan nemzedékről nemzedékre alakul.

Halacha magyarázók különböző nemzedékei:

- Párok, egymással vitázva hoznak halachikus döntéseket

- Tanaiták, a Misnát magyarázó bölcsek,

- Amoriták, a Misnát magyarázók, bővítők. Utóbbiak két helyen ténykednek, Izraelben, illetve a babilóniai galutban. Ennek köszönhetően lesz két Talmud (Babilóniai, illetve Jeruzsálemi). Előbbi bővebb, pontosabb.

- Gáonok, a bölcsek, akik tovább alakították a halachát.

Majd megnéztük, hogy épül fel egy Talmudi lap: középen a Talmud, körülötte első körben Rási kommentárja. Majd az egyéb magyarázatok.

Lapzártánk előtt, **Markovics Zsolt**, miskolci főrabbi a helyi zsidóság történetéről beszélt az 1700-as évektől az II. világháborút követő évekig. Hallhattunk a miskolci zsidóság szervezeteinek kialakulásáról, a híres rabbikról,

dr. Frölich Róbert

vezetőkről. Szinte hihetetlen, az 1900-as évek elején a városban lakó 3000 zsidó család 90%-a (!), 2700 fizetett hitközségi adót! Nagyjából 15.000 zsidó élt ekkor az alig ötvenezres Miskolcon. A holocaust után, 1949-re mindössze kétezer maradtak.

Félmillió éves kőpengék Izraelben

Félmillió éve apró pattintott kőpengéket használt a vadászszakmánya feldolgozásához az előemberek közé tartozó Homo erectus egy közös izraeli-olasz régészeti kutatás szerint – jelentette a The Times of Israel.

A régészek eddig nem foglalkoztak az egészen kicsi, alig 2-3 centiméteres éles pattintott kőeszközökkel, mert csak a nagyobb pattintott eszközök készítésekor létrejött hulladékoknak gondolták őket. De a dél-izraeli Revadim kibucnál talált apró kőszerszámok tanulmányozása új fényt vetett a leletekre, mivel szerencsére használat után nem mosták el ezeket az apró pengéket. Ezért elefántzsírt találhattak az alig 2-5 centiméteres éles kőeszközökön a Tel-avivi Egyetem régészei, akik a római La Sapienza Egyetem tudósaival közösen végeztek kutatásokat.

A Scientific Reports című tudományos lapban közzétett tanulmány szerint a félmillió éve élt előemberek újrahasznosították a nagyobb kőeszközök pattintásakor maradt kisebb éles eszközöket, s ezeket az eddig szinte észre sem vett „melléktermékeket” használták fel a nagy zsákmányok feldarabolása után az aprólékos hentesmunkára, amit a kora őskőkori szerszámokon megtalálható állatmaradványok bizonyítanak.

A Revadimnál 2011-ben felfedezett leletek több tucat nagyobb pattintott kőeszköz és az állati csontok mellett 283 aprócska „precíziós eszközt” is tartalmaztak, amelyek jelentőségét csak a rajtuk talált maradványok elemzése után ismerték fel. A mikroszkopikus elemzés a kisméretű, éles kövek közül 107-en állati maradványokat mutatott ki. A Flavia Venditti és Ran Barkai vezetésével folytatott kutatás szerint ezekkel fejtették le a húst a csontokról, ami különösen fontos, nagy precizitást igénylő munka volt, mert minden egyes kalóriára szükség volt a túléléshez.

Az új felfedezés nyomán újjá kell értékelni az eddig ügyetlennek és esetlennek vélt, félmillió évvel ezelőtt élt emberek képét: igencsak ügyesek lehettek, minden bizonnyal nagyon pontos, finom és precíz munkákat is el tudtak végezni az aprócska szerszámok segítségével.

Pesti Sólet menü a www.izraelinfo.com /Szabó Orsi (Macesz) és Frank Péter/ receptjei alapján

Csilis, datolyamézes édesburgonya-répa krémleves

Hozzávalók: 2 db édesburgonya, 2 db répa, 1 fej hagyma, 2 cm friss gyömbér, kockázva, 1 gerezd fokhagyma, 1 tk. kínai ötfűszerkeverék, 1 kk. csilipehely, 2 dl kókusztejszín, datolyaméz, aszalt alma

Elkészítés: A hagymát olajon picit megdinsztelem, hozzáadom a tört fokhagymát és a fűszereket, s megpirítom egy picit. Beledobom a kockákra vágott zöldségeket, összeforgatom, ezeket is kicsit pirítom, majd felöntöm vízzel, és addig főzöm, míg minden jó puha nem lesz.

Kézi mixerrel pépesítem, majd hozzáadom a kókusztejszínt, és még egyet forralok a levesen. A tetejére picit olajon gyorsan megsütök aszalt almakarikákat. A levest kis datolyamézzel és a sült aszalt almakarikkal tálalom, és igény szerint egy kis csilipehellyel megszórom.

Mézes, vajas, fokhagymás lazac fóliában sütve

Hozzávalók: 0,55 dkg vaj; 0,11 dkg méz; 4 nagyobb gerezd fokhagyma, zúzva; 2 ek citromlé (fél citrom leve); 1,2 kg lazac; só; bors; citromszeletek a tálaláshoz; 2 ek aprított petrezselyem

Elkészítés: A sültt előmelegítem 190 fokra. Egy tepsibe terítek egy nagy darab sütőfóliát, amivel lazán beta-karhatom az egész halat. Egy kis lábasban közepes lángon felolvasztom a vaját. Hozzáadom a mézet, fokhagymát, citromlevet, és addig keverem, míg egynemű nem lesz. Hagyom kicsit hűlni.

A lazacot a fóliára fektetem, ráöntöm a mézes-vajas szószot, majd egy kis ecsettel átkenem az egész halat a szósszal, hogy mindenhol érje. Megszórom bőven, kb. 2 teáskanál sóval, és tekerek rá egy kis borsot. Lezárom a fóliát, hogy a vaj ne tudjon kiszökni, majd 190 fokon, a sütő középső részén kb. 15-18 percig sütöm, amíg rendesen át nem sül.

Óvatosan szétnyitom a fóliát, a sütőt grill fokozatra kapcsolom, és picit megpirítom a hal tetejét, hogy karamellizálódjon rajta a méz. Megszórom petrezselyemmel, és citromkarikkal tálalom.

Parvé sütemény Rajs Hasónóra

Hozzávalók: 2 nagy tojás, 0,25 kg (1 csésze és 2 evőkanál) cukor, 0,36 l langyos víz, 0,16 kg eperlekvár, 0,225 kg méz, 0,18 l repceolaj, 0,45 kg liszt, 2 ek szódadikarbóna, 2 ek sütőpor, 1,5 tk fahéj, csipetnyi szegfűszeg, 2-3 alma kockákra vágva (lehet vékony szeleteket is tenni a sütemény tetejére)

Elkészítés: A sültt előmelegítem 160 fokra.

Kikenem olajjal a tepsit. Egy tálban összekeverem a tojásokat a cukorral, egy másik tálban pedig a vizet, a lekvárt, a mézet és az olajat. Ezt hozzáadom a tojásos tálhoz, és egységes péppé keverem.

Hozzáadom a többi összetevőt, és addig keverem, amíg egyenletes nem lesz (a túlzott keverés károsíthatja a torta könnyed, levegős állagát).

Mindezt két, kb. 22 centi átmérőjű öntőformába öntjük, és kb. 45 percig sütjük, amíg a mézes sütemény közepébe szűrt fogpiszkáló morzsákkal jön ki.

A DOHÁNY KÖRZET OKTÓBERI PROGRAMJA

Minden hétköznap reggeli ima 7:30, esti ima 18:00 a Talmud-Tórában, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel ima 8:00, esti ima 18:00 a Talmud-Tórában., az ünnepi imarendet külön közöltük.

- Október 2. *Cajm Gödáljő-Gedálja böjtje, böjt vége* 19:00
 Október 3. **Négy csütörtök-négy rabbi,**
 előadássorozat a Talmud-Tórában **18:00**
 Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
 Október 4. Esti ima a Dohányban 18:00,
 utána Kiddus a Talmud-Tórában
 Október 5. **Sábász Súvó, a megtérés szombatja:**
 Reggeli ima a Dohányban 9:30
 Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 18:00
 Október 8. Erev Jajm Kippur, délutáni ima 13:00
Kol Nidré 17:52 a Dohányban
 Október 9. Jajm Kippur, 9:30 **MÁZKIR, böjt vége 18:54**
 Október 10. **Négy csütörtök-négy rabbi,**
 előadássorozat a Talmud-Tórában **18:00**
 Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
 Október 11. Esti ima a Dohányban 18:00,
 utána Kiddus a Talmud-Tórában
 Október 12. Reggeli ima a Dohányban 9:30
 Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 17:45

- Október 13. *Szukkajisz első este,*
 esti ima a Dohányban 18:00
 Október 14. Szukkajisz első nap, reggeli ima 9:30,
 Esti ima 18:00 a Dohányban
 Október 15. Szukkajisz második nap, reggeli ima 9:30,
 esti ima 18:00 a Dohányban
 Október 17. **Négy csütörtök-négy rabbi,**
 előadássorozat a Talmud-Tórában **18:00**
 Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
 Október 18. Esti ima a Dohányban 18:00,
 utána Kiddus a Talmud-Tórában
 Október 19. Reggeli ima a Dohányban 9:30
 Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 17:30
 Október 20. *Hajsánó Rábó,* reggeli ima 7:30,
 este *Smíni Áceresz* 18:00 a Dohányban
 Október 21. *Smíni Áceresz,* reggeli ima 9:30, **MÁZKIR**
 Este **Szimchász Tajró** 18:00 a Dohányban
 Október 22. Szimchász Tajró, reggeli ima 9:30,
 esti ima 18:00 a Dohányban
 Október 24. **Négy csütörtök-négy rabbi,**
 előadássorozat a Talmud-Tórában **18:00**
 Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
 Október 25. Esti ima a Dohányban 18:00,
 utána Kiddus a Talmud-Tórában
 Október 26. *Sábász Börésisz,* Reggeli ima a Dohányban 9:30
 Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 17:20

A Dohány Zsinagóga Alapítvány Kulturális Páholya
 2019. november 17-én 15 órai kezdettel bemutatja
Dalok a Kispipából

Fesztbaum Béla és a Kék Duna Szalonzenekar
Seress Rezső estje.

Helyszín: Goldmark-terem
1075. Budapest, Wesselényi utca 7.

Az előadás regisztráció köteles.

Regisztrálni az ismert telefonszámon sms-ben, vagy email címen lehet.

Fülöp Ildikó +06 30 539 4683/ fulopvildi@gmail.com

Köszönetnyilvánítás!

Szeretnénk megköszönni a MAZSIHISZ-nek, a BZSH-nak, és egyéni adományozóinknak az elmúlt Zsinagógai évi segítségüket. A Pesti Sólet ezen oldalán is láthatják, mire használjuk a támogatásukat. Továbbra is várjuk adományait, hogy mi is adhassunk.

Alapítvány a Budapesti Dohány utcai Zsinagógáért

Emlékezhet elhunyt szeretteire

Egyrészt szomorú, másrészt örömteli, hogy három éve betelt mindkét tábla a Jährzeit-falon. Szomorú, hiszen azt jelenti, sok-sok eltávozott szerettünkre kell emlékezni. Örömteli, mert bizonyítja, jó ötlet volt, illetve így sokan állíthattak emléket elhunyt hozzátartozóiknak.

A körzet vezetése a jelentős igényt figyelembe véve akkor úgy döntött, újabb táblát állít a Dohány utcai zsinagóga bejáratánál. S a templomba járók, az emlékezők láthatják, hogy már e táblán is mind több kis névtábla található.

Egyre kevesebb a hely, így aki korábban elmulasztott jelentkezni, s úgy gondolja, ily módon emlékezze elhunyt családtagjára, még nem késset el, és pótolhatja. Jelentkezni a templomkörzetben Fülöp Ildinél lehet.

Tórajavítás után átadás a Dohány körzetben

Hosszan tartó, alapos munkákat követően szeptember első napján átadták a Dohány körzet egyik javított Tóráját, amelyen a szajfer, Farnadi-Jerusalmi Márk (Micha) több hónapig dolgozott.

A körzet, egyik, több mint 100 éves Tórájában több helyen szerepeltek kopott betűk, amelyek alapjaiban változtatják meg a szövegrészek tartalmát, ezért is

mányosan megszámlolja a Tóra betűit, amelyekből sem elvenni, sem hozzáadni nem lehet egyet sem. Sőt, még a jelentésen nem változtató betűkre is oda kell figyelni.

Fotó(k): Szentgyörgyi Ákos

volt szükség a javításra. Michát jól ismertük, hiszen 2011 márciusában már avathattunk két, általa javított Tórárt. Ezúttal nem csak a tekercset hozta el, de egy rövid előadást is tartott csodás mesterségéről.

– A szajfer azt is jelenti, hogy írrok, de azt is, számoló – kezdte Micha. – A szajfer ugyanis hagyó-

Egy régi történet szerint rabbi Meir elment rabbi Ismelhez, aki megkérdezte a vendégét, hogy mi a foglalkozása. Amikor rabbi Meir elmondta, írrok, azt a választ kapta, legyen nagyon óvatos a munkájában, mert az egy mennyei munka, s ha hozzátesz egy betűt, vagy kihagy egyet, akkor elpusztítja az egész világot.

Micha elmondta, hogy mint koráb-

ban, ezúttal is lefotózta oszloponként a Tóratekercset, majd számítógéppel ellenőrizte a szöveget. S ezután javította a hibákat, az elkopott betűket.

Megtudtuk, a betűk alakjára is oda kell figyelni. Vendégünk beszélt arról is, hogy különbség van a sze-

Ennek is köszönhető, hogy az elmúlt 3000 évben csak minimális változás történt.

Szövegváltozatban különböznek a jemeni és a nem jemeni Tórák. A kétféle hagyomány között 14 jelentős és néhány kisebb eltérés van.

fárd és az askenáz írásmód között. – Már a talmudi időkben is azt vallották, nem tudnak annyit a Szináj hegyen kapott Tóra pontos szövegéről, mint az elődök, viszont törekedni kell a minél pontosabb másolásra – folytatta Micha. –

Végül egy kifejezetten érdekes dolgot is megtudtunk: amikor egy betűt kétféleképpen lehet olvasni, akkor egy kisgyereket kell megkérdezni, aki már jól tudja a betűket, de annyira még nem jól, hogy a szövegváltozatból ki tudná következtetni.

Négy csütörtök-négy rabbi

Szeptemberben „Négy kedd-négy rabbi” címmel hallgathatunk négy izgalmas előadást a Talmud-Tórában. A négy rabbi tanításait ráadásul nem csak a helyszínen lévők élvezhették, de a Dohány körzet facebook oldalán is rendre több százan követték.

A következő hónapban, az ünnepek miatt nem kedden, hanem csütörtökönként jön a folytatás.

Tehát: október 3-án, 10-én, 17-én és 24-én

Négy csütörtök-négy rabbi

a Talmud-Tórában, a szokott időpontban, 18:00 órától.

Az előadók:

Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert lesznek ismét.

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádél Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek. Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám:

11707024-20359234-00000000

IBAN:

HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

5780. évben

TÉVÉSZ

1	12.29	Vasárnap	Chanukka Felavatás ünnepe 8. gvertya
2	12.30	Hétfő	Chanukka Felavatás ünnepe 8. napja
3	12.31	Kedd	
4	01.01	Szerda	
5	01.02	Csütörtök	
6	01.03	Péntek	
7	01.04	Szombat	
8	01.05	Vasárnap	
9	01.06	Hétfő	
10	01.07	Kedd	Aszóró Bötévész Tévét 10. böjtnap
11	01.08	Szerda	
12	01.09	Csütörtök	
13	01.10	Péntek	
14	01.11	Szombat	
15	01.12	Vasárnap	
16	01.13	Hétfő	
17	01.14	Kedd	
18	01.15	Szerda	
19	01.16	Csütörtök	
20	01.17	Péntek	
21	01.18	Szombat	
22	01.19	Vasárnap	
23	01.20	Hétfő	
24	01.21	Kedd	
25	01.22	Szerda	
26	01.23	Csütörtök	
27	01.24	Péntek	
28	01.25	Szombat	
29	01.26	Vasárnap	

SVÁT

1	01.27	Hétfő	Rajs Chajdes Svát
2	01.28	Kedd	
3	01.29	Szerda	
4	01.30	Csütörtök	
5	01.31	Péntek	
6	02.01	Szombat	
7	02.02	Vasárnap	
8	02.03	Hétfő	
9	02.04	Kedd	
10	02.05	Szerda	
11	02.06	Csütörtök	
12	02.07	Péntek	
13	02.08	Szombat	
14	02.09	Vasárnap	
15	02.10	Hétfő	Tu Bisvát / Fák újéve
16	02.11	Kedd	
17	02.12	Szerda	
18	02.13	Csütörtök	
19	02.14	Péntek	
20	02.15	Szombat	
21	02.16	Vasárnap	
22	02.17	Hétfő	
23	02.18	Kedd	
24	02.19	Szerda	
25	02.20	Csütörtök	
26	02.21	Péntek	
27	02.22	Szombat	
28	02.23	Vasárnap	
29	02.24	Hétfő	
30	02.25	Kedd	Rajs Chajdes Ádár

ÁDÁR

1	02.26	Szerda	Rajs Chajdes Ádár
2	02.27	Csütörtök	
3	02.28	Péntek	
4	02.29	Szombat	
5	03.01	Vasárnap	
6	03.02	Hétfő	
7	03.03	Kedd	
8	03.04	Szerda	
9	03.05	Csütörtök	
10	03.06	Péntek	
11	03.07	Szombat	
12	03.08	Vasárnap	
13	03.09	Hétfő	Erev Purim Sorsvetés ünnep beköszönte Taanit Eszter / Eszter böjtie
14	03.10	Kedd	Purim
15	03.11	Szerda	Susán Purim
16	03.12	Csütörtök	
17	03.13	Péntek	
18	03.14	Szombat	
19	03.15	Vasárnap	
20	03.16	Hétfő	
21	03.17	Kedd	
22	03.18	Szerda	
23	03.19	Csütörtök	
24	03.20	Péntek	
25	03.21	Szombat	
26	03.22	Vasárnap	
27	03.23	Hétfő	
28	03.24	Kedd	
29	03.25	Szerda	

TÁMMUZ

1	06.23	Kedd	Rajs Chajdes Támmuz
2	06.24	Szerda	
3	06.25	Csütörtök	
4	06.26	Péntek	
5	06.27	Szombat	
6	06.28	Vasárnap	
7	06.29	Hétfő	
8	06.30	Kedd	
9	07.01	Szerda	
10	07.02	Csütörtök	
11	07.03	Péntek	
12	07.04	Szombat	
13	07.05	Vasárnap	
14	07.06	Hétfő	
15	07.07	Kedd	
16	07.08	Szerda	
17	07.09	Csütörtök	Sívó Ószor Bötámmuz böjtnap
18	07.10	Péntek	
19	07.11	Szombat	
20	07.12	Vasárnap	
21	07.13	Hétfő	
22	07.14	Kedd	
23	07.15	Szerda	
24	07.16	Csütörtök	
25	07.17	Péntek	
26	07.18	Szombat	
27	07.19	Vasárnap	
28	07.20	Hétfő	
29	07.21	Kedd	

ÁV

1	07.22	Szerda	Rajs Chajdes Áv
2	07.23	Csütörtök	
3	07.24	Péntek	
4	07.25	Szombat	
5	07.26	Vasárnap	
6	07.27	Hétfő	
7	07.28	Kedd	
8	07.29	Szerda	Erev Tiso Bóáv Áv hónap 9.
9	07.30	Csütörtök	Tiso Bóáv
10	07.31	Péntek	
11	08.01	Szombat	
12	08.02	Vasárnap	
13	08.03	Hétfő	
14	08.04	Kedd	
15	08.05	Szerda	Tu Bóáv Szerelmesek, család napja
16	08.06	Csütörtök	
17	08.07	Péntek	
18	08.08	Szombat	
19	08.09	Vasárnap	
20	08.10	Hétfő	
21	08.11	Kedd	
22	08.12	Szerda	
23	08.13	Csütörtök	
24	08.14	Péntek	
25	08.15	Szombat	
26	08.16	Vasárnap	
27	08.17	Hétfő	
28	08.18	Kedd	
29	08.19	Szerda	
30	08.20	Csütörtök	Rajs Chajdes Elul

ELUL

1	08.21	Péntek	Rajs Chajdes Elul
2	08.22	Szombat	
3	08.23	Vasárnap	
4	08.24	Hétfő	
5	08.25	Kedd	
6	08.26	Szerda	
7	08.27	Csütörtök	
8	08.28	Péntek	
9	08.29	Szombat	
10	08.30	Vasárnap	
11	08.31	Hétfő	
12	09.01	Kedd	
13	09.02	Szerda	
14	09.03	Csütörtök	
15	09.04	Péntek	
16	09.05	Szombat	
17	09.06	Vasárnap	
18	09.07	Hétfő	
19	09.08	Kedd	
20	09.09	Szerda	
21	09.10	Csütörtök	
22	09.11	Péntek	
23	09.12	Szombat	
24	09.13	Vasárnap	Első Szlichajsz Bűnbánó napok kezdete
25	09.14	Hétfő	
26	09.15	Kedd	
27	09.16	Szerda	
28	09.17	Csütörtök	
29	09.18	Péntek	Erev Rajs Hásónó

Kedves Olvasóink!

Nyilván feltűnt Önnek, hogy a naptárban nem ezen az oldalon kezdődik az év, hanem hátrébb (10. oldal). Nos, nem a nyomda ördöge ludas ez ügyben, még csak nem is mi hibáztunk – szándékosan helyeztük el így. Ha kiemeli ezt a lapot az újságból, akár felteheti a falra, hűtőre stb. és szem előtt lesz az 5780-as zsinagógai év naptára, illetve könnyen tájékozódhat az ünnepek időpontjairól is.

Elérkeztünk az őszi nagyünnepekhez. A zsinagógai esztendő legfenségesebb időszaka ez az ünnepfűzér, a ימים נוראים, a Félelmetes Napok. A félelem nem a szívekben rejlő érzelmet, hanem I.ten félelmének kiteljesedését jelenti. Három, egymástól majdhogynem független, de mégis összefonódó ünnepet ülünk, melynek origója az újesztendő, katarzisa az Engesztelés napja, s végakkordja a Sátrak ünnepe.

Rajs Hásónó és Jajm Kippur között különleges időszakot élünk. Ez az עשרת ימי התשובה, a megtérés tíz napja. E tíz napban végiggondoljuk életünket, feltárjuk hibáinkat önmagunk előtt, s megfogadjuk, hogy igyekszünk büntelenül, tiszta lélekkel élni ezentúl. Rajs Hásónót megelőzően szokás ellátogatni a temetőbe, szeretteink sírjához. Ez a közismert קבר אבות (kever Óvajsz, Kéverovesz).

Most az őszi, nagyünnepi kör általános tudnivalóin kívül igyekszünk néhány kevésbé ismert csemegével is szolgálni.

Dr. Frölich Róbert rovata

ראש השנה Rajs Hásónó

Az újesztendő héber neve annyit jelent: az év feje. Tisri hónap első két napja a zsinagógai év kezdete. A hónapokat a zsidó időszámítás a tavasz hónapjától kezdi. A Tóra nem nevezi nevükön a hónapokat, sorszámokkal, vagy valamilyen természeti fordulóponttal utal rájuk. Ma ismert nevüket a babilóniai fogság után kapták. Tisri hónapja a Tórában „a hetedik” néven szerepel. Nevének gyökere valószínűleg annyit jelent: a kezdet. Ez volt a gazdasági év kezdete a bibliai időkben. Ezra ezen a napon olvasta fel a Tórát az egész nép előtt.

A Talmud Rajs Hásónó traktátusa négy évkezdetet ismertet velünk. Ezek közül az egyik Tisri első napja, amikor minden élő megítéltetik a Földön. Rabbi Kruszpedáj mondta rabbi Jochanan nevében: három könyvet tart nyitva I.ten e napon. Egyik az igaz embereké, a másik a gonoszaké, s a harmadik pedig a kettő között állóké. Az igazak azonnal bekerülnek az élet könyvébe, gonoszok a halál könyvébe. A kettő között állóknak azonban Jajm Kippurig van idejük, hogy a mérleget az igaz ember kritériuma felé billentsék. Rabbi Eliezer tanítása szerint a világ is ezen a napon teremtett. A Rajs Hásónó-i liturgiában, és az újesztendőt követő tíz napban mindkét felfogás megjelenik.

Imáinkban elismerjük a M.ható felettünk való ítélkezésének jogát, s könyörgő, bűnbánó fohászokat mondunk, megpróbálva ezzel elnyerni I.ten bocsánatát. Az imák egyik központi eleme az Unöszáne tajkef kezdetű imaköltemény. A költemény szerzője Kalonymus ben Mesulám, s a legenda a mainzi Ámnon rabbi mártírúrához köti. Ezen imában I.ten, mint a világ bírāja jelenik meg, aki ezen a napon ül törvényt teremtményei felett. Megkapó képekben mutatja be az ima az ítélkezést, s a megbocsátás reménységét. Fehér halotti ruhát, kitlit öltenek a férfiak, egyrészt jelezve, hogy készen állnak az ítéletre, másrészt pedig az angyalok hófehérségéhez kívánva hasonlatossá tenni magukat.

Megfűjjük a sófárt, melynek jajongó, ugyanakkor felrázó hangja felhívja a figyelmünket a Világ Királynak ítéletére, s az azt megváltoztatni képes őszinte bűnbánatra. A sófár kapos a múlttal, hiszen a zsidó tradíció szerint Ábrahám e napon helyezte oltárra fiát, Izsákot, aki helyett végül egy kos áldozott fel. E kos szarvából készült az első sófár. Más szimbólumokat is hordoz azonban e kürt:

1. A király fanfárhang mellett vonul be – utal a Királyok Királyára.
2. A kinyilatkoztatás zengő sófárhang kíséretében zajlott – s mi ragaszkodunk a parancsolatokhoz.
3. A messianisztikus kor nyitányát sófárhang fogja jelezni – várjuk a megváltást, a Messiás eljövételét.

A rituálisan megszólaltatott sófár összesen 100 hangot ad ki.

Rajs Hásónó napjai a munkavégzési tilalom szempontjából főünnepi kategóriába tartoznak. Mindennemű munkavégzés tilos, de égő tűzről új tüzet gyújtani, kisebb tárgyakat utcára vinni és aznapra főzni szabad.

Rajs Hásónó az év kezdete. Hogy az esztendő olyan legyen, amilyennek szeretnénk, szimbolikus étkeket is fogyasztunk. A kerek bárceszt mézbe mártjuk, nem sóba, hogy édes legyen az esztendő. Kerek pedig azért, hogy kerek legyen az esztendő. Diót nem fogyasztunk, mert a dió héber nevének számértéke megegyezik a bűn szó számértékével. Szokás továbbá almát is mézbe mártva fogyasztani.

Rajs Hásónó első napjának délutánján le kell menni valamilyen természetes víz (folyó, tó, kút stb.) partjára, s ott kenyérmorzsákat kell a vízbe szórni, ima kíséretében. Ez a תשליח (Táslich) szertartás. E ritussal jelképesen vízbe szórjuk bűneinket. Más értelmezés szerint, ahogy a halak sosem csukják be a szemüket, úgy I.ten is örökké figyel és őriz bennünket. A Rajs Hásónó és Jajm Kippur közötti szombat neve שבת שובה (Sábász Súvó), a megtérés szombatja. Közismert magyarázata e névnek, hogy a megtérés időszakában mi más is lehetne a szombat neve, mint a megtérés szombatja? Az igazság azonban az, hogy nevét a háftóra első szavairól kapta, mely így hangzik: שובה ישראל, Térj meg, Izrael! (Hósea 14/2).

יום כפור Jajm Kippur

Tisri hónap tizedik napja, a legszentebb ünnep, az Engesztelés napja. A Tórában a „szombatok szombatjának” nevezik, és törvény, hogy „sanyargassuk lelkeinket”.

A bibliai korban a napon különleges áldozatot mutatott be a főpap. Két kecskebakot hoztak elé, s sorsolással döntötte el, melyiket áldozza fel engesztelőáldozatként, s melyiket kergesse el a pusztába, miután kezét a bak fejére téve ráolvasta Izrael bűneit. Jelképes szertartás volt ez, mellyel Izrael kinyilvánította, hogy elkergeti magától a bűnt, s tisztán akar állni I.ten előtt. Mikor még állt Jeruzsálemben a Szentély, ez volt az egyetlen nap, mikor a főpap belépett a קדש הקדשים –ba, a Szentek Szentjébe, a Szentély legbelsőbb termébe, ahol a frigyláda állt, s ott hangos imát mondott, melyben kijeztette I.ten egyébként kiejthetetlen nevét.

foto: Sharon Asher

fotó: Sharon Asher

A Tóra nem fejt ki részletesen, hogy mit is jelent a lélek sanyargatása. A halácha szerint nem eszünk, nem iszunk, nem mosakszunk (az élvezet kedvéért), nem használunk illatosító- vagy szépítőszereket, nem viselünk bőrtalpu cipőt és tartózkodunk a házassélettől. Minden, ami élvezetet okoz, tilos, csakúgy, mint a munkavégzés. Természetesen a gyerekek, a betegek és a várandós asszonyok fel vannak mentve a bőjt alól. Életveszély esetén pedig Jajm Kippur minden törvénye áthágható.

Bölcsseink tanítása szerint a nap maga engesztelést hoz, de csak akkor, ha bűnbánattal párosul. Ezért kérünk bocsánatot mindazoktól, akiket év közben megbántottunk, s ezért kell nekünk is megbocsátanunk.

Szokás, hogy a Jajm Kippurt megelőző napon a férfiak egy kakast, a nők egy tyúkot a fejük fölött megforgatnak, ima kíséretében, mintegy „ráolvasva” a bűneiket. Ez a כפרות, Kápórajsz, Kópóri szertartás.

Mint minden nap, Jajm Kippur is este kezdődik, melynek neve Kol Nidré. A név annyit jelent: minden fogadalom. E szavakkal kezdődik az ünnepet köszöntő fohász, melyben feloldozást kérünk minden fogadalmunkra, melyet önmagunkra nézve teszünk az elkövetkező évben, de elkapkodjuk, nem gondoljuk át, s ezért teljesíthetetlenek. Jajm Kippur feloldja ezeket, **és csak ezeket** a fogadalmakat. Olyan ígéret, melyben más is érintett, nem oldható fel! Az ima eredete kétséges. Vannak, akik szerint már a VIII. században is ismerték, s a karaiták és a tradicionális zsidóságot hirdetők közötti ellentétekre utalt. Mások úgy vélik, a XV. századi Spanyolországból ered, s a kényszerkitértek, a marannusok fohásza volt. Bárhogy legyen, a Kol Nidré, megrázó dallamával, áhítatával a nap szimbólumává és egyik legismertebb imájává vált.

Mivel a nap legfontosabb üzenete a bűnbánat, az imák is e gondolat köré csoportosulnak. Az alfabetikus sorrendbe szedett nagy bűnvallomás, a וידוי (viduj) a korai középkorból származik. Először a nyolcadik századi Áchájj Gáon említi, de ráv Ámrám szidurjában (imakönyvében) egy talán még korábbi verzió szerepel.

A nap központi eleme az עבודה (ávajdó), az egykori szentélybeli szolgálatot idéző imarész. Ennek legkorábbi elemei a IV. században keletkeztek. A benne lévő imaköltemények Joszi ben Joszi, Slomó ibn Gvirol, Júda Hálévi és Mose ibn Ezra művei. Az egységet nyitó vers Mesulam ben Kalonymus műve. Mikor az előimádkozó felidézi a főpap Szentek Szentjében mondott fohászát, leborulunk a zsinagógában.

A nap utolsó egysége a záróima, a נעילה (Nöiló). Neve annyit jelent: bezárás, és utal az ég kapuinak bezárására. A Szentély idejében akkor kezdtek mondani, mikor bezárták a Szentély kapuit, azaz egy órával napnyugta előtt. E szokás nyomán mi is egy órával a böjt kimenetele előtt kezdjük mondani. A III. században már említik, s ezen egység a nap imáinak és fohászainak lényegi, esszenciális ismétlése. A napot egyetlen, hosszú sófárhang búcsúztatja.

Jajm Kippurkor, (akárcsak Rajs Hásónókor) a férfiak fehér halotti ruhát, kitlit öltenek.

Érdekesség, hogy a kumráni tekercsek tanúsága szerint (Habakuk-kommentár 11/4-8) a kumráni közösség más napon ünnepelte az Engesztelés napját, mint Izrael más közösségei.

סוכות Szukkajsz

A három zarándokünnep közül Szukkajsz az utolsó a sorban, bár a zsinagógái év kezdete után az első. Tórai parancs, hogy sátrat kell építenünk, és abban kell laknunk nyolc napon át, emlékezve az Exodust követő negyven esztendei pusztai vándorlásra.

A sátrat Jajm Kippur kimenetelekor már elkezdik építeni. Legalább három oldalát fel kell építeni, a negyedik lehet egy meglévő fal is. Tetejét náddal fedik be, hogy látható legyen az ég. Feldíszítik, hiszen a lakást is díszek ékítik, hogy kellemesebb legyen a bent-tartózkodás.

Az ünnep kötelező kelléke az ארבעה מינים, Árbóó minim, az ünnepi csokor. Négy növényt: füzfaágat, pálmaágat, mirtuszágat és egy citrusfa gyümölcsét, az אתרוג, eszrogot fogjuk egybe. A reggeli ima alatt bizonyos alkalmakkor kézbe vesszük a csokrot, és a négy égtáj, valamint az ég és föld felé lengetjük.

Szukkajsz első két napja főünnep. Ezekre a napokra a fentiekben ismertetett törvények vonatkoznak. A következő öt nap félünnep, ekkor – ha nem szombatra esik, – mindenféle munkavégzés megengedett, de az ünnep egyéni jellegzetességeit (sátorban étkezés, ünnepi csokor) meg kell tartani. Az utolsó félünnep neve הושענא רבה, Hajsánó Rábbó, ekkor a reggeli ima keretein belül füzfaágak leveleit verjük le az ágakról, jelképezve ezzel a bűneinktől való megszabadulást. A zsidó hagyomány szerint e napig van időnk, hogy a ránk mért ítéletet őszinte megbánással megváltoztassuk. A félünnep szombatján a קהלת-et, a Prédikátor Könyvét szokták olvasni. E bibliai könyv mély filozófiai eszmefuttatások gyűjteménye, hagyomány a megfáradt Salamon királyt tartja szerzőjének. Azért olvassák ekkor, mert e könyv melankolikus hangulata illik az őszi ünnephez.

A nyolcadik nap, noha egybefüggő a Sátrak Ünnepeivel, különálló ünnep. Neve עצרת שמני, Smíni Áceresz, A Nyolcadik napi záróünnep. E napon főünnepi törvények szerint élünk, de már nem megyünk be a sátorba és nem használjuk az ünnepi csokrot sem. Ezen a napon a Muszáf imába betoldjuk az esőért való imát, a Gesem-bencsolást. Ha nincs a félünnep között szombat, e napon olvassák a קהלת-et.

Este beköszönt a שמחת תורה, Szimchász Tajró, a Tóra Örömmünnepe. Az est fénypontja, mikor az összes Tóra-tekerceszt kivesszük a frigyszekrényből, és hétszer körbevonulunk a templomban. A gyerekek számára ez nagy élmény, hiszen minden megengedett nekik, és még édességet is kapnak..., feltéve, ha lelkesen kísérik a Tórákat kis zászlókat lengetve!

Másnap a reggeli imában befejezzük a Tóra olvasását, és mivel a Tórákat egy napra sem lehet elhagyni, rögtön újra is kezdjük az olvasást. Ekkor minden férfit, aki beszámít a minjenbe, fel kell hívni a Tórához. Akárcsak előző este, most is hét körmenetet tartunk a Tóra-tekercessekkel.

Szukkajsz napjaiban szokás az אושפיזין, Uspizin szertartás. Az uspizin szó a latin hospice hebraizált változata. E rituálé szimbolikus vendéglátást jelent, és egy XVI. századi kabbalisztikus szokás továbbélése. A sátorban vendégül látjuk a Biblia nagy alakjait, Ábrahámot, Izsákot, Jákobot, Józsefet, Mózeszt, Áront és Dávidot, minden nap mást és mást.

fotó: Sharon Asher

Ünnepünk az

TISRI

	09.29	Vasárnap	Erev Rajs Hásónó Újév beköszöntő
1	09.30	Hétfő	Rajs Hásónó 1. napja
2	10.01	Kedd	Rajs Hásónó 2. napja
3	10.02	Szerda	Cajm Gódalj / Gódaljó bójtje
4	10.03	Csütörtök	
5	10.04	Péntek	
6	10.05	Szombat	
7	10.06	Vasárnap	
8	10.07	Hétfő	
9	10.08	Kedd	Erev Jajm Kippur Engesztelés napjának beköszöntő
10	10.09	Szerda	Jajm Kippur
11	10.10	Csütörtök	
12	10.11	Péntek	
13	10.12	Szombat	
14	10.13	Vasárnap	
15	10.14	Hétfő	
16	10.15	Kedd	
17	10.16	Szerda	Chajl chámajéd félünnep
18	10.17	Csütörtök	Chajl chámajéd félünnep
19	10.18	Péntek	Chajl chámajéd félünnep
20	10.19	Szombat	Chajl chámajéd félünnep
21	10.20	Vasárnap	Chajl chámajéd félünnep
22	10.21	Hétfő	Smini Aceresz Nyolcadik nap, záróünnep Szimchász Tajró Tóra örömmünnepe
23	10.22	Kedd	
24	10.23	Szerda	
25	10.24	Csütörtök	
26	10.25	Péntek	
27	10.26	Szombat	
28	10.27	Vasárnap	
29	10.28	Hétfő	
30	10.29	Kedd	Rajs Chajdes 1. Chesván Chesván hónap beköszöntő

CHESVÁN

1	10.30	Szerda	Rajs Chajdes 2. Chesván
2	10.31	Csütörtök	
3	11.01	Péntek	
4	11.02	Szombat	
5	11.03	Vasárnap	
6	11.04	Hétfő	
7	11.05	Kedd	
8	11.06	Szerda	
9	11.07	Csütörtök	
10	11.08	Péntek	
11	11.09	Szombat	
12	11.10	Vasárnap	
13	11.11	Hétfő	
14	11.12	Kedd	
15	11.13	Szerda	
16	11.14	Csütörtök	
17	11.15	Péntek	
18	11.16	Szombat	
19	11.17	Vasárnap	
20	11.18	Hétfő	
21	11.19	Kedd	
22	11.20	Szerda	
23	11.21	Csütörtök	
24	11.22	Péntek	
25	11.23	Szombat	
26	11.24	Vasárnap	
27	11.25	Hétfő	
28	11.26	Kedd	
29	11.27	Szerda	
30	11.28	Csütörtök	Rajs Chajdes Kiszlév 1.

KISZLÉV

1	12.29	Vasárnap	Chanukka Felavatás ünnepe 8. gvertva
2	12.30	Hétfő	Chanukka Felavatás ünnepe 8. napja
3	12.31	Kedd	
4	01.01	Szerda	
5	01.02	Csütörtök	
6	01.03	Péntek	
7	01.04	Szombat	
8	01.05	Vasárnap	
9	01.06	Hétfő	
10	01.07	Kedd	Ászoró Bötévész Tévét 10. böitnap
11	01.08	Szerda	
12	01.09	Csütörtök	
13	01.10	Péntek	
14	01.11	Szombat	
15	01.12	Vasárnap	
16	01.13	Hétfő	
17	01.14	Kedd	
18	01.15	Szerda	
19	01.16	Csütörtök	
20	01.17	Péntek	
21	01.18	Szombat	
22	01.19	Vasárnap	
23	01.20	Hétfő	
24	01.21	Kedd	
25	01.22	Szerda	
26	01.23	Csütörtök	
27	01.24	Péntek	
28	01.25	Szombat	
29	01.26	Vasárnap	

NISZÁN

1	03.26	Csütörtök	Rajs Chajdes Niszán
2	03.27	Péntek	
3	03.28	Szombat	
4	03.29	Vasárnap	
5	03.30	Hétfő	
6	03.31	Kedd	
7	04.01	Szerda	
8	04.02	Csütörtök	
9	04.03	Péntek	
10	04.04	Szombat	
11	04.05	Vasárnap	
12	04.06	Hétfő	
13	04.07	Kedd	
14	04.08	Szerda	Erev Pészach Kivonulás ünnep bejövele
15	04.09	Csütörtök	Pészach 1. napja
16	04.10	Péntek	Pészach 2. napja
17	04.11	Szombat	Chajl chámajéd / félünnep
18	04.12	Vasárnap	Chajl chámajéd / félünnep
19	04.13	Hétfő	Chajl chámajéd / félünnep
20	04.14	Kedd	Chajl chámajéd / félünnep
21	04.15	Szerda	Pészach 7. napja
22	04.16	Csütörtök	Pészach 8. napja
23	04.17	Péntek	
24	04.18	Szombat	
25	04.19	Vasárnap	
26	04.20	Hétfő	
27	04.21	Kedd	Jom Hásoá Holokausz emléknep
28	04.22	Szerda	
29	04.23	Csütörtök	
30	04.24	Péntek	Rajs Chajdes Ijjár

IJJÁR

1	04.25	Szombat	Rajs Chajdes Ijjár
2	04.26	Vasárnap	
3	04.27	Hétfő	
4	04.28	Kedd	Jom Házikáron Emlékezés napja
5	04.29	Szerda	Jom Háacmaút Izrael függetlenségének napja
6	04.30	Csütörtök	
7	05.01	Péntek	
8	05.02	Szombat	
9	05.03	Vasárnap	
10	05.04	Hétfő	
11	05.05	Kedd	
12	05.06	Szerda	
13	05.07	Csütörtök	
14	05.08	Péntek	Pészach séni Második Pészach
15	05.09	Szombat	
16	05.10	Vasárnap	
17	05.11	Hétfő	
18	05.12	Kedd	Lág Boajmer Omerszámlálás 33. napja
19	05.13	Szerda	
20	05.14	Csütörtök	
21	05.15	Péntek	
22	05.16	Szombat	
23	05.17	Vasárnap	
24	05.18	Hétfő	
25	05.19	Kedd	
26	05.20	Szerda	
27	05.21	Csütörtök	
28	05.22	Péntek	Jom Jerusálajim Jeruzsálem napja
29	05.23	Szombat	

SZIVÁN

1	05.24	Vasárnap	Rajs Chajdes Sziván
2	05.25	Hétfő	
3	05.26	Kedd	
4	05.27	Szerda	
5	05.28	Csütörtök	Erev Sovuajsz Tóraadás ünnepe bejövele
6	05.29	Péntek	Sovuajsz 1. napja
7	05.30	Szombat	Sovuajsz 2. napja
8	05.31	Vasárnap	
9	06.01	Hétfő	
10	06.02	Kedd	
11	06.03	Szerda	
12	06.04	Csütörtök	
13	06.05	Péntek	
14	06.06	Szombat	
15	06.07	Vasárnap	
16	06.08	Hétfő	
17	06.09	Kedd	
18	06.10	Szerda	
19	06.11	Csütörtök	
20	06.12	Péntek	
21	06.13	Szombat	
22	06.14	Vasárnap	
23	06.15	Hétfő	
24	06.16	Kedd	
25	06.17	Szerda	
26	06.18	Kedd	
27	06.19	Szerda	
28	06.20	Csütörtök	
29	06.21	Péntek	
30	06.22	Szombat	Rajs Chajdes Támmuz

Omer számlálás

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.

45.
46.
47.
48.
49.

Taslech, a közép-keleteurópai újévi hagyomány

Rajs Hásónó délutánján szokás az ünnepi asztalon maradt barchesz morzsákat összegyűjteni, és azokkal elmenni egy folyó partjára, ahol Micha próféta könyvének utolsó verseit elmondva („...dobb be vétkeinket a hullámok közé...”), azokat a vízbe szórjuk.

A jellegzetes zsidó újévi aktusra már 1906-ban Juhász Gyula is felfigyelt, a máramarosi zsidókat látva, s A kis Tisza hídján című versében meg is örökített egy taslechet.

„A hídon bús, kaftános raj mozog, Ünnepi estén itt imádkozók, Monoton dallam zsong a víz felett, Kopottan, fázón ünnepel Kelet.”

A szokást nem említi sem a Biblia, sem a Sulchan Aruch, de valószínűleg a magyarázat egyes rabbik szerint a jiddis nyelvben rejlik. Jiddisül a bibliai ima taslech-et jelent, viszont egy másik jiddis szó taselech zsebecskét jelent. Így kerülhet a „zsebecskébe” a morzsa, ami a bűneinket szimbolizálja, és

ezeket vetjük a víz mélyére, hogy süllyedjenek el, vagy tisztuljunk meg tőlük.

A háborút megelőző időkben megszokott látvány volt szinte minden városban, faluban, ahol zsidók éltek, hogy a költő máramarosi példájához hasonlóan nagyobb közösségek vonultak a folyókhoz, ahol eleget tettek a vallási előírásoknak, illetve népszokásnak. A háborút követő évtizedekben a korlátozott vallásszabadság gyakorlása miatt is, a zsidók mint sok más vallási szokásukat megpróbálták nem látványosan végezni. Így Budapesten furcsa emberek jelentek meg a Duna partján újévkor, mai szóval élve, mint egy „flash mob” alkalmával. A férfiakon valamilyen sapka, kalap volt

az időjárástól függetlenül, és a hirtelen csöndület könyvekből olvasott valamit, majd azt követően előkerültek zsebkendők, zacskók, amelyekből a vízbe szórtak valamit. Ezután pedig szétszéledtek és eltűntek a város forgatagában.

Magam is emlékszem gyermekkorom azon pillanataira, amikor szüleim kézen fogva elvittek a Rákos-patakhoz (annak a közelébe laktunk), és azt mondták, hogy meggyünk halakat etetni.

Meg kell említeni, az évek múlásával sajnos egyre kevesebb lett azok száma, akik ünnepkor ott voltak ezen a rituálén. Manapság csak néhányan követik a tradíciót, vagy mint, a Dohány körzet tagjai, a Kazinczy utcai zsinagóga kútjába szórják a „bűneiket”.

Érdeemes lenne az úgynevezett zsidó reneszánsz megélésével újjá-

éleszteni és továbbadni a következő generációnak, mielőtt sok más szokásunkkal együtt ez is a vízbe potylyan, és örökre elviszi a víz...

A fotó, gyűjteményem egyik kedves darabja. A fotós nevééről, és a képen látható emberekről sajnos nincsenek információk. A tömeg, feltehetően a kora 1950-es években járt a Dunánál és ott magát a taslechet láthatjuk. A papírfigurák egy, az 1910-1930 közötti időszakból származó zsidó gyerekjáték maradt darabjai. A játék célja a nagy zsidó ünnepek, szokások bemutatása, oktatása lehetett a fiatalok számára. A képen látható három jelenet közül a bal szélső a taslech, a középső a szombati áldás, amelyet az apa ad a fiának, a harmadik pedig a Szimchász Tajró egyik vidám jelenete.

I.G.

ÜNNEPI SZOKÁSOK

Rajs Hásónó

Két napig tart, s nem csupán az újév ünnepe, de egyúttal a teremtés napja is. Az ünnep első estéjén szokás vacsora előtt almát mézbe mártani, jelképezve az eljövendő újév édes voltát. Mindkét este kerek barcheszt fogyasztunk, ezzel a következő év remélt teljességére utalunk. Az asztalra kerül a gránátalma is, amely egyrészt vitaminokban gazdag, másrészt a gyümölcs magvai a kimeríthetetlen bőséget jelképezik, így a „célja”, hogy áldást és sok pénzt hozzon a családnak. A bűnbánat tíz napján adományokat juttatnak szegényeknek és rászorulóknak, hogy miként mi könyörülünk a rászorulókon, úgy könyörüljön rajtunk a Teremtő.

Jajm Kippur

Az egyetlen nap az évben, amikor sötétedés után is viselünk táliszt az imádság során. E napon nem viselünk bőrcipőt sem, hanem vászoncipőt húzunk. Tisri 10. napján, napnyugta után az Engesztelés napján, 25 órán keresztül nem veszünk magunkhoz sem ételt, sem italt. A Mózes IV. könyvében található parancs – „sanyargassátok

meg magatokat, semmi munkát ne végezzetek” – minden zsidóra vonatkozik, kivéve a nem nagykorú fiúkat és lányokat. Továbbá a nagyon betegek is felmentést kapnak, hiszen az élet fontosabb. A felharsanó hosszú sófárhangot követően, amely a böjt végét is jelzi, az egész gyülekezet azt mondja: „Jövöre Jeruzsálemben!”

Szukkajsz

A sátor díszítése a gyerekek számára kellemes szórakozás. Régen a papírból, gyümölcsökből alkotott díszeket évről-évre elvették. Az üvegből, vagy porcelánból készített méztartót nem csak

Rajs Hásónó napján használjuk, de egészen Szukkajsz végéig mézbe mártjuk a kalácsot – esetenként az almát is. Keleten zsidó jelképeket ábrázoló szőnyegeket, míg nálunk zsinagógai terítőket helyeznek el a sátorban. Manapság virágokkal, gyümölcsökkel, gyöngyökkel és más dísz tárgyakkal díszítik a sátrakat. Akadnak, akik fehér lapokat is felakasztanak, hogy emlékeztesse őket a felhőkre, amelyek körülvették a pusztában vándorló zsidókat, mielőtt megérkeztek az Ígéret Földjére, Izraelbe. (s. zs.)

Dési János

Egy szokatlan életmentő akció

Ennek a furcsa zsidómentő történetnek sok elemét ismerjük, de számtalan szereplőjét még nem találtuk meg. Talán e cikket olvasva még előkerülnek olyanok, akiknek személyes emlékükhöz van az 1944-es őszi ünnepek környékén történt eseményekről.

1944-ben a magyarországi zsidóság végveszélybe került. Május közepétől néhány hét alatt deportálták és meggyilkolták a vidéki zsidóság döntő többségét.

Budapestre ekkor még nem került sor, de aki csak egy kicsit is ismerte a történeteket joggal tarthatott tőle, hogy a tömeggyilkosság sorozat nem áll meg a főváros határánál.

1944. július 7-én jelent meg a főváros rendelkezése arról, hogy a zsidónak minősülő személyeknek el kell hagynia otthonukat, és úgynevezett csillagos házakba kell összeköltöznükhöz. Így az embereket nem csak tulajdonuktól, ingatlanuktól fosztották meg, de megteremtették az alapját annak, hogy később, az egy helyre költöztetett zsidókat, könnyen, gyorsan lehessen majd deportálni és a halálba küldeni. Ekkor körülbelül negyedmillió volt a budapesti zsidó közösség.

Természetesen – bár a legtöbben nem merték elhinni a valóságot, hogy a magyar állam halálra ítélte őket – azért megindultak, ha lassan is a mentő-önmentő akciók.

Adjuk át a szót a kor krónikásának, Lévai Jenőnek:

„Híre terjedt hamarosan, hogy a katolikus klérus, főképpen Serédi Jusztinián hercegprímás közbenjár az áttért zsidók érdekében. A hírnek volt alapja. Érthető tehát, hogy az életéért remegő, s minden szalmaszálla kapaszkodó pesti zsidóság egész nagy hányadán valósággal „kitérés-i láz” vett erőt. Különösen a terézvárosi plébános hivatalát ostromolták meg június végén, július elején az áttérni szándékozók. Tumulatózus jelenetek zajlottak le a Nagymező utca és a Próféta utca (ma Hegedű utca – DJ.) között felsorakozó sárga csillagos tömegben.

Lökdösték, ütötték, verték egymást a zsidók: ki juthasson előbb keresztvíz alá. A tömeggel szemben a plébános és káplánjai tehetetlennek bizonyultak, de feltűnt az a „hitbuzgóság” a nyilasoknak is, akik élesen támadták a zsidókon túl a katolikus papságot, sőt a katolikus egyházat is. Am ezzel sem elégedtek meg, hanem belekötöttek a templom előtt tömörült zsidókba is. A megbotránkoztató utcai jelenetek úgy elszaporodtak, hogy az érseki helynök kénytelen volt beleavatkozni. A plébániák ajtaját bezárták, s táblákon közölték; az áttérések szünetelnek.

Ezentúl az egyes zsidó házakban megbízottak írták össze az áttérni szándékozók, csoportokba gyűjtötték őket, s egy-egy vallásnár vezetésével többnyire az óvóhelyen három hónapos tanfolyamokat indítottak. Persze e téren is sok volt a visszaélés. Pénzért azonnal is kiállítottak keresztleveleket, s hamis vallásnárak is tartottak térítő tanfolyamokat, állítottak ki katekumen-i bizonyítványokat. (A keresztény beavatás szentségeire készülő felnőt.) Itt jegyezzük meg, ténylegesen is sokan hagyták el vallásukat, bár a jelentkezők nagy százaléka később megbánta tettét és visszalépett. Érdekes számadat: a VIII. Népszínház u. 31. alatti hatalmas csillagos házból 240-en jelentkeztek a tanfolyamra, s végül mindössze 14-en tértek át. A július–augusztusi sűrű légítámadások alatt az óvóhelyeken érdekes és jellemző jelenetek zajlottak le. Katekizmusokból tanultak, és egymást kérdezték az áttérő-jelöltek, miközben ijedtükben és félelmükben héber imákat mormoltak. Aztán a „Smá Jiszráel”-t a szeplőtlen fogantatás és a szentségek mibenlétéről folyó értekezés váltotta fel. Ilyen óvóhelyi diskurzusok során hangzott el ez a jellemző mondat:

– Minden jó lenne a katolikus vallásban, csak térdelés után nem tudok felkelni.

Hatalmas molett hölgy panaszkolta így el keserveit barátnőjének az elemi iskolás katekizmus lapjait gyűrögetve.

A három hónapi tanulási idő – véletlen végzettségűvel – éppen a zsidó ünnepekre esett. Az újév és a hosszúnapi templomba járói között is tömegével voltak a kitérésre jelentkezők. A templomi prédikációk közül különösen Hevesi Ferenc dr. ostromozta a szószékről élesen a hite-

hagyottakat. A prédikáció hatása nagy volt, s a templom elhagyása után Vosner templomgondnok a padokban néhány katekizmust talált. Talán jelképül, hogy azok tulajdonosai lettek áttérési szándékukról. Ugyanakkor a hithű zsidóság körében valósággal „vallási téboly” tört ki. Különösen sűrűn és napjában többször mondták el a könyörgő imát, a Sma Jiszrael” (Lévai Jenő: Csak ember kezébe ne essek én, Múlt és Jövő Kiadó, 2016)

Eddig Lévai beszámolója. Ma már tudjuk, a keresztelkedés sem mentette meg az embereket.

A németek és a magyar hatóságok „a zsidókra” vadásztak, legyenek keresztények vagy zsidók. Őket ölték meg.

S az is nyilvánvaló azok a keresztény papok, akik mégis vállalták, hogy efféle mentőakcióban részt vesznek, maguk is nagyot kockáztattak. Elég csak belelapozni a korabeli nyilas hecclapokba, milyen durván támadták ezért a zsidóknak segíteni szándékozókat.

Hiszen azok a papok, akik kereszteltek, tudták, nem „megtértek” új „hiveik”, hanem az életüket mentik.

A terézvárosi templom plébánosa abban az időben dr. Hévey Gyula volt. Több ezer – egyes számítások szerint akár 30 ezer – embert is megkeresztelt, nem törődve a veszéllyel és abban bízva, hogy ezzel megmentheti őket.

S, hogy mennyire tisztában volt azzal, mit is tesz, az is bizonyítja, hogy amikor családok jelentkeztek keresztelésre, mindig előbb a szülőket keresztelte. Így, amikor az anyakönyvbe be kellett írni a szülők vallását, már a valóságnak megfelelően írhatta oda, hogy a szülők római katolikusok.

A nyilas lapok támadása ellenére a keresztelések csak az ostrom legdurvább napjaiban álltak le. A háború után a túlélők döntő többsége levette a kereszténységét – de az biztos, hogy Hévey azt mutatta, akadt segítőkészség a társadalomban.

Ahhoz, hogy többet tudjunk erről a történetről, keressük azokat, akik tudnak róla valamit. Kérem, ha van erről ismeretük, írjanak a desijananos@outlook.com címre levelet.

Hatalmas sikerrel zárult a Fesztivál

Brody János

Több tízezer látogattak el szeptember elején a Zsidó Kulturális Fesztivál különböző koncertjeire, előadásaira. Nem egy helyszínen, számos programra teljesen megtelt a nézőtér. Képriportunkban, a Dohány zsinagógában tartott események közül válogattunk. Az éppen a Fesztivál idején – szeptember 6-án – 160. születésnapját ünneplő zsinagógánkban Brody János vonzotta a legtöbb érdeklődőt, de Zsoldos Gábor (Deddy), szülei – Zsoldos Imre és Sárosi Katalin – emlékére szervezett koncertjét is rengetegen látták.

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

Balázs Fecó - Szűcs Antal Gábor

Tolcsvay - Vujicsics

Illényi Katica

Fesztivál operett

Zsoldos Gábor

KÖNNYŰ NYÁRI SPORT - NÉHÁNY KORSÓ SÖRREL...

Játék és sport a vendéglőkben, kuglizókkal

Majd egy éve új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a www.melyenszanto.blog.hu szerzője, **Szántó András** válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból. Némileg maradunk a sportnál, de továbbra is kicsit másként.

A fiákeres intézménye a hajdani Budapest elmaradhatatlan része volt. Krúdy kirándulása a zugligeti Fácán vendéglőbe éppúgy elképzelhetetlen volt fiáker nélkül, mint a mai fővárosok történelmi negyedei a turista idényben. A régi Budapest azonban ebben is fokozta az „élvezeteket”, mert akkoriban versenyeket rendeztek a fiákeresek részvételével. Ennek történetébe bepillanthatunk kedves a blog vendég-szerzője – Ürmös Lóránt írása segítségével.

A fiákerversenyek rövid előlete

Budapesten 1879-ben kezdődtek el az ügetőversenyek. Ennek keretében a következő év májusában a Tattersall-ban megtartották a fiákeresek első versenyét. Azok a kettesfogatú (kétlovas) bérkocsisok indulhattak, akik engedélyszámmal és rendes állomáshellyel, azaz fővárosi engedéllyel rendelkeztek. Ekkor Wampetits Ferenc a 17. számú kocsijával nagy időkülönbséggel győzött. Ennek az volt a fő oka, hogy a többi fogatot az utolsó nap, vagy 4-5 nappal korábban állították össze, tehát nem tréningezték a lovakat (és a hajtókat). A következő években is leggyakrabban Wampetits lett a győztes.

A szabályokon időközben változtattak – mindezeket megírta a Vadász és Versenylap korabeli száma. A hajtóknak ezután ki kellett mutatniuk, hogy a bejelentett saját lovaikat legalább 6 héttel a verseny előtt nyilvános bérkocsiban fuvarozásra használták. Vállalniuk kellett, hogy a kétnapos versenyen a második napi fiáker handicapban is elindulnak; ezért csak a második nap után fizették ki a versenydíjakat. Az első napi győztesnek a második versenynapon 50, 100, 150, 200, vagy 250 méter térhátrányból kellett indulnia. A közönségnek természetesen fogadásokat is lehetett kötni a futamok nyerteseire.

Egy különös verseny

Érdekes esetek is történtek, például 1885. május 6-án. Különös fiáker versenyt rendeztek az ügetőn, amelyről a Pesti Napló hangulatos riportban számolt be:

„A lósportban érdekelt néhány mágnás összebeszélt és pompás jutalomtárgyakat gyűjtöttek össze, hogy ezekkel a legcsinosabb bérkocsisokat jutalmazzák. Nem a kocsisokat akarták támogatni, hanem a közönséget, az utasokat. Némelyik kocsinak ugyanis a koszos ülésére jóformán bele sem lehetett ülni, rozzant volt az egész jármű, hitványak a gebék; a hatóság hiába tartott ellenőrzéseket, nem változott semmi.

A megmértetésen csak tíz bérkocsi jelent meg, közülük hárman nemrég még Bécsben hajtottak. Az öreg budai bárkák, a piszkos kocsisok nem jöttek el. Akik viszont itt voltak, nagyúri büszkeséggel csucsorították össze Virginiát füstölő szájukat. Valamennyien apró cilinderben, bársony zekében, lakktopánban és sokszínű, kockás nadrágban feszítettek. Büszkén néztek le a bakról és ékes németséggel kritizálták a társaikat.

A Kerepesi út végén lévő Tattersallban nagy érdeklődés mellett folyt a vetélkedés. Az udvaron egyszer kellett ügetve körbe hajtani és utána a puha talajon három egymásba fonódó nyolcast csinálni. A zsűri tagjai – élükön gróf Batthány Elemérrel, - szemlére vették a kocsist, a szerszámokat, a lovakat, a

kocsis kinézetét, a befogás módját, a hajtást, a lovak járását, az engedelmességet és az összbenyomást. Az első díjat Czinkánt József, a másodikat Wampetits Ferenc kapta. Harmadik lett Luczianovits Ferenc, az 5. számú kocsit tulajdonosa, 155 pontot kapott, jutalma 15 arany és egy pár Jucker márkájú, finom minőségű (angol) baktakaró volt. Min-

repi temető között, a mai ügető versenypálya egy részén épült (ma már az Aréna bevásárlóközpont van ott!). A pálya kerülete 750 méter, a futópálya szélessége 20 méter volt, mindkét oldalon a korláttal elkerítve. Az 1100 méter kerületű bécsi pályához viszonyítva kicsi, de ne feledjük, hogy ebben az időben, Franciaországban 600, sőt 400 méter kerületű ügető versenypályák is voltak. A közönség részére 1000 ülőhellyel bíró tribün épült „csinos svájci stílusban”. A pálya belső oldalán, egy emelkedett részen külön elkerített hely áll a tagok, futtatók és mások rendelkezésére. A tribün két oldalán volt az olcsóbb hely a közönség számára. A totalizátor pénztárat úgy helyezték el, hogy minden hely közönsége hozzáférhessen. A tribünre szóló jegy férfiaknak 4 Ft, nőknek 2 Ft, a pálya közepén lévő hely 50 krajcár, a két oldalán levő hely 20 krajcár volt.”

Göncz Antal, Budapest.

Luczianovits Ferenc, Fiákermeister.
VIII Práter-utca 86 sz.

Budapest

den résztvevőnek járt egy ostor is, belevésva a nap dátuma.” Ez volt az első alkalom, hogy Luczianovits rajthoz állt fiáker-versenyen.

Egy kis kitérő: sokan biztosan nem tudják, mi is volt a Tattersall. Történetéből néhány adatot idézek A Magyar Ügető c. könyv első kötetéből: „A versenypálya az akkori lóvásártér területén, a Kerepesi út és a Ke-

Néhány szó a Luczianovits családról és a fiákeresekről

Luczianovits bérkocsimesterről feljegyezték, hogy 1839. március 8-án, Óbudán 12 forintot fizetett a polgárjogért. A család tagjai között az 1880-as években találunk vendéglőst, több bérkocsist és bérkocsis segédet is (György és Miklós). Az elhunytakról általában német nyelvű gyászjelentést adtak ki. Luczianovits Ferenc bérkocsis

mester 1883-ban a VIII. kerületi Nap utca 32-ben lakott, 1891-től pedig a Práter utca 86. szám alatt, már saját házában. A kocsizás és persze a versenyzés elég jövedelmező iparág lehetett! (Itt jegyzem meg, hogy a többszörös nyertes Wampetits Ferenc is a versenydíjából összegyűjtött pénzből alapította híres városligeti vendéglőjét, amely később a Gundel család tulajdona lett, és ezen a néven működik a mai napig.)

A XIX század végén több – a bérkocsi-iparral foglalkozó újság jelent meg Budapesten, amelyekben sok érdekességről lehetett olvasni. Így arról is, hogy a bérkocsis cég 1872-ben szűnt meg és csak a század végén alakult meg az ipartestületük. Továbbá olvasható, hogy a kocsisok törzsvendéglőjükben és kávéházukban szoktak rendszeresen találkozni.

Ismét egy kis kitérő: Krúdy Gyula írásai mély érzésekkel szólnak arról a nosztalgia-világról, amelyet az írásaira jellemző hangulatok miatt idézgetünk. Mintha állandóan álmodozna – pedig közben sokszor dokumentum értékűek az írásai. Frühling Antal vendéglős a „régiszi árabs szürkéhez” címezte éttermét, melyről Krúdy nélkül aligha tudnánk valamit.

Egy másik fiákeres emlék a VIII. kerületből Janous János vendéglője a „fiákeres fertályról”, ahol Krúdy is megfordulhatott a józsefvárosi barangolásai során. Valamikor a városrész a fuvarosok, kocsisok kerülete volt, ahogy erre utalnak az utcaelnevezések (Bérkocsis utca, Nagy és Kis Fuvaros utca) is.

Visszatérve főhősünkhöz: az újságban olvasható, hogy a számozott, hivatalos engedéllyel rendelkező fiákereseket a hatóság kötelezte bizonyos tevékenységek elvégzésére, például: 1893. március 25-én éjjeli szolgálatra a Nyugati pályaudvarhoz az 1-11. számúakat kirendelték. Luczianovits Ferenc mindig az 5. számú kocsit hajtotta. A gazdagabb tulajdonosok több különböző számú fogattal is rendelkeztek, több segéddel (hajtóval).

A bérkocsisok Budapest területén hivatalos árszabályban meghatá-

rozott áron fuvarozhattak, a városhatáron kívül alkalmanként kialakított díjat kérhettek. A hatósági díjszabást a kocsisok a vendégek kérésére kötelesek voltak bemutatni.

Luczianovits első győzelem utáni versenyei, szereplései

Az 1885. május 6-i különleges verseny után már egy hónappal rajthoz állt Luczianovits, de csak hatodikként ért célba. Úgy látszik, ez az eredmény elvette a kedvét, mert 1886. októberéig a neve nem

ákeresek első versenynapján Luczianovits fogata másodikként ért be. A második napon, június elsején a rajt elmaradt, mert a hajtók „sztrájkoltak”, visszavonták a nevezéseiket, mert nézeteltérésük támadt az első futamot megnyert Mandelbaummal szemben.

Így az 5. számú Luczianovits győzött és még a legcsinosabb fogatnak járó 20 forint jutalmat is megkapta. Második alkalommal 1887-ben, május 29-én a tavaszi ügetőn a fi-

megtartott versenyen Luczianovits csak második és harmadik helyezést ért el. Budapesten az ügetőn a futamok 1892. és 1903. között szüneteltek. Az új pályán, az Erzsébet királyné úton 1905-ben kezdődtek a versenyek.

A nagy verseny

1908 őszén az első fiáker kocsizást október 18-án rendezték, s az eseményt így kommentálta a Pesti Napló sportrovata:

A bérkocsis urak versenye három kilométer. Fehér karszalaggal, rajta fekete programszámmal hajtottak egy-egy fiáker a budapesti standok nevezetességei, akik többszörös lótulajdonosok, és akik tarifáért mennek, ha muszáj, de tarifa nélkül is a legritkábban kapnak 6 percnyi hajtásért 300 koronát, már aki győz.

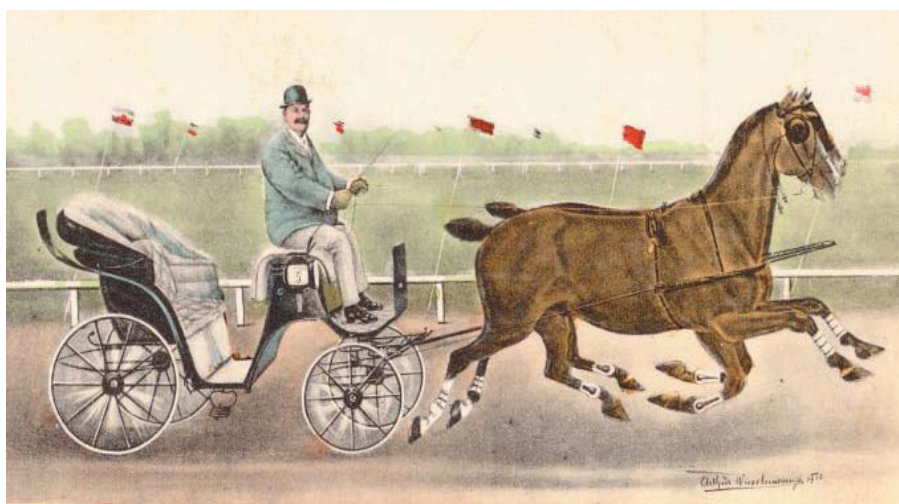
Az első futamot Feiser Sándor nyerte, Luczianovits második lett, pedig sokan az ő győzelmét várták. A második futamra következő vasárnap, október 25-én került sor. A rendes ügető és a kettesfogatú úrkocsi-verseny

után besötétedett, amikor elindultak a versenyzők. Tíz kocsi közül az 5. számú Luczianovits érkezett elsőnek a célba hét éves Mostar és kilenc éves Flóra nevű lovaival. Ráadásul az ezer méteres táv átlagcsúcsát is megdöntötte, eredménye 1,56 perc volt.

Luczianovits a nagy győzelem emlékére képes levelezőlapot rendelt meg (ld. fotó) – német szöveggel – a kor legnagyobb hazai képeslap kiadójánál, Divald Károlynál. A kártyára a róla készült színes rajtot nyomtatták. Érdekesség, hogy az időpontot eltévesztették: nem október 15-én, hanem 25-én zajlott a verseny.

Utolsó évek

Luczianovits a nagy győzelem után nem indult több futamon. A versenyek száma is csökkent, majd 1914. őszén, a Nagy Háború elején az ügető Budapesten megszűnt. Luczianovits Ferenc 1924-ben még a Práter utca 86. számú házában lakott, itt hunyt el április 2-án. A korabeli hírlapok nem emlékeztek meg a haláláról...

FRANZ LUCZIANOVITS
Sieger des Fiaker Trabfahrens (I. Preis) zu Budapest am 15. Oktober 1908 mit „Flora und Mostar“ Record : 1.56''

található a benevezett kocsisok között. Ekkor, október 14-én elindult a fiáker kocsizás és most ötödik helyen futott be. A következő év áprilisában ezt írta róla a Vadász és Versenylap:

A fiáker versenyre öt kocsi állt ki. A közönség kedvence Mandelbaum 131. számú fogata volt és ezen kívül Luczianovits két szürke lova részesült figyelemben. Mandelbaum csalódást okozott, Luczianovits szürkéi viszont egyenletes ügetéssel átvéve a vezetést, a helyzetnek folyvást az urai maradtak.”

Szintén ebben az évben október 23-án az első, kétfogatú bérkocsizási napon Luczianovits Az „Ügető meetinget” 1888. áprilisában rendezték meg, a fiákeresek első versenynapja pedig 22-én zajlott le, ahol Luczianovits könnyen, két lóhosszal nyert. Egyébként kb. 2200 métert kellett teljesíteni, ez azt jelentette, hogy háromszor kellett a pályán körbe-kerülni. A második napon, 29-én Luczianovits 200 méter előnyt adott ellenfeleinek, de így csak harmadik lett. Egy év múlva 1889. május 26-án és 30-án

Újabb 4500 éves leletet találtak

Szeptember közepén Észak-Izraelben 4500 éves cserépedényeket és egy tör pengéjét talált meg véletlenül egy villanyszerelő – jelentette az izraeli régészeti hatóság. Ahmed Naszer Jaszin nevű becsületes megtaláló egy frissen megépített földúton az Arraba nevű, nyugat-galileai arab faluban rá

város munkái felé, amikor egy sziklamélyedésből kiálló cserépfülre lett figyelmes. A helyszínen több réginek tűnő kerámiaedényt talált. A leleteket hazavitte, és értesítette az izraeli régészeti hatóságot (IAA). A leletért felelős régész, Nir Disterfeld szerint az út építésekor a földgépek véletlenül lerombolhattak egy temetkezési barlangot, és ennek tartalma kerülhetett napvilágra.

A kerámia tárolóedények és kancsók mellett egy bronz-, vagy rézkés pengéje is előkerült, ennek anyagát a későbbi vizsgálatok

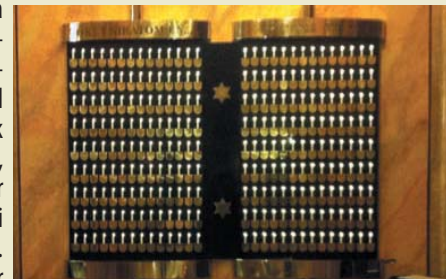
fogják pontosan megállapítani. Az már most biztosnak tűnik, hogy 4500 évvel ezelőtt, a középső bronzkorban rejthették el a szikla-barlangban az edényeket és a tört, amelynek valószínűleg fából készült nyele porrá lett, de az azt rögzítő vasszögek megmaradtak. A korabeli szokásoknak megfelelően a tört azért tették a halott mellé, hogy meg tudja védeni magát a túlvilágon, az étellel teli kerámiaedényeket pedig azért, hogy ne éhezzen odaát.

Az izraeli régészeti hatóság több okból sem lepte meg az új lelet-együttes: egyrészt utak és új épületek alapozásánál gyakran találnak régészeti leleteket, másrészt már több olyan nyomot találtak, amelyet a mintegy négy és félezer évvel ezelőtt Galileában és a Golán-fennsík

on letelepedett emberek hagytak maguk után.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajs 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Szógyényi Sándorné	október 2.	József Izrael	október 10.
Tímár Károlyné	október 2.	Endler Pál	október 12.
Gál (Báron) Márton	október 3.	Steiner Alfrédné	október 12.
Aladár Izrael Kertész	október 4.	André Appel	október 15.
Rózsa Dezső	október 4.	Fried Lászlóné	október 15.
Rudas Jenő	október 5.	Dancz Béláné	október 18.
Gáti László	október 6.	Dr. Dancz Gábor	október 19.
Sarlós Pálné	október 7.	Reiner Béla	október 20.
Frisch Zsuzsa	október 8.	Hirschberg Dávid	október 24.
Ferenc Izrael	október 9.	Hirschberg Dávidné	október 24.
Feuerverger Pál	október 9.	Fellner Simon	október 27.
Izidor Izrael	október 9.	Csillag Erzsébet	október 28.
Jávor Zsuzsanna	október 9.	Datner Imre	október 29.
Margit Neumann Kertész	október 9.	Rosenberg Ödönné	október 29.
Sara Nusbaum Izrael	október 9.	Földes Antalné	október 30.
Simó Tamás	október 9.	Gárdonyi Tiborné Sattler Magda	október 30.
Zali Grünbaum Izrael	október 9.		október 30.

A DOHÁNY UTCAI TEMPLOMKÖRZET NAGYÜNNEPI IMARENDJE AZ 5780. ZSINAGÓGAI ESZTENDŐRE

ב"ה

Rajs Hásónó I. este	2019. szept. 29.	18:10
Rajs Hásónó I. reggel	2019. szept. 30.	9:00
Rajs Hásónó II. este	2019. szept. 30.	18:00
Rajs Hásónó II. reggel	2019. okt. 1.	9:00
Sábász Súvó este	2019. okt. 4.	18:00
Sábász Súvó reggel	2019. okt. 5.	9:30
Erev Jajm Kippur reggel	2019. okt. 8.	7:00
Erev Jajm Kippur Mincha	2019. okt. 8.	13:00
Kol Nidré	2019. okt. 8.	17:52
Jajm Kippur reggel	2019. okt. 9.	9:30
Jajm Kippur Mázkir	2019. okt. 9.	
Jajm Kippur-i böjt vége	2019. okt. 9.	18:54

Szukkajsz I. este	2019. okt. 13.	18:00
Szukkajsz I. reggel	2019. okt. 14.	9:30
Szukkajsz II. este	2019. okt. 14.	18:00
Szukkajsz II. reggel	2019. okt. 15.	9:30
Hajsánó Rábbó reggel	2019. okt. 20.	7:30
Smini Áceresz este	2019. okt. 20.	18:00
Smini Áceresz reggel	2019. okt. 21.	9:30
Smini Áceresz Mázkir	2019. okt. 21.	
Szimchász Tajró este	2019. okt. 21.	18:00
Szimchász Tajró reggel	2019. okt. 22.	9:30
Sábász Börésisz este	2019. okt. 25.	18:00
Sábász Börésisz reggel	2019. okt. 26.	9:30

A nagyünnepi i.tentiszteletek a Dohány-templomban lesznek! • Templomjegyek a körzet irodájában válthatók!

Minden kedves testvérünknek békés, áldásos esztendőt kívánunk!!!!

לשנה טובה תכתבו

